

ВОЛОДИМИР АНАТОЛІЙОВИЧ ГРЕЧЕНКО,

доктор історичних наук, професор,
заслужений працівник освіти України,
Харківський національний університет внутрішніх справ,
кафедра соціально-гуманітарних дисциплін;

 <https://orcid.org/0000-0002-6046-0178>,
e-mail: grechenko18@gmail.com

ПРОТИДІЯ ЕКОНОМІЧНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ В УКРАЇНІ В 1946–1949 РР.

Розглянуто актуальне та недостатньо досліджене в історико-правовій науці питання про причини та прояви економічної злочинності в Україні в перші повоєнні роки (1946–1949) та основні аспекти діяльності міліції щодо боротьби із цими видами злочинів. Протидією економічній злочинності займалися відділи боротьби з розкраданнями соціалістичної власності та спекуляцією. У 1947 р. відділ боротьби з розкраданням соціалістичної власності Головного управління міліції був реорганізований в управління. Користуючись дефіцитом товарів широкого вжитку, який досяг свого піку саме в перші повоєнні роки (1946–1949), обставинами, що склалися через голод 1946–1947 рр., злочинці займалися крадіжками зерна, грабували склади продовольчих та промислових товарів, перепродавали товари за завищеними цінами (спекуляція). Особливо складний стан з економічною злочинністю був на початку 1947 р., коли проводилася посівна кампанія. Найпоширенішими були такі злочини: 1) зловмисне затягування ремонту сільськогосподарських машин нібито через відсутність запасних частин до них та фахівців; 2) крадіжки зерна під час його транспортування й сівби відповідальними за це особами (вагарями, бригадирами польових бригад, охороною); 3) крадіжки охороною насіння та пального; 4) крадіжки й розбазарювання насіння посадовими особами колгоспів, радгоспів, підсобних господарств; 5) крадіжки посівного матеріалу шляхом зменшення норми висіву та крадіжки пального за рахунок безконтрольності за його витратами; 6) крадіжки насіння працівниками баз із подальшим його перепродажем на базарах за спекулятивними цінами; 7) створення надлишків насіння шляхом обважування, зволоження, списування на сушку, збільшення відходів під час сортування. Проведення грошової реформи у грудні 1947 р. та скасування карткової системи забезпечення населення певною мірою зменшили загальну кількість злочинів, пов'язаних із розкраданням соціалістичної власності, бо завдяки цим заходам зникли такі види злочинів, як спекуляція продовольчими та промтоварними картками, виготовлення фальшивих карток і талонів. Для покращення ситуації Міністерство внутрішніх справ вимагало посилити роботу з розкраданням соціалістичної власності на місцях, активніше розгорнути оперативно-агентурну роботу в цьому напрямі.

Ключові слова: Україна, 1946–1949 рр., Міністерство внутрішніх справ, міліція, економічна злочинність, розкрадання, спекуляція, хабарництво.

Оригінальна стаття

ВСТУП. Проблематика економічної злочинності в Україні нині зберігає свою актуальність. Така пильна увага вітчизняних правників до цього питання викликана не лише кон'юнктурним інтересом, а й довгостроковою стратегією економічної безпеки держави. Економічна злочинність має глибоке історичне коріння, оригінальних форм вона набула в період існування радянського тоталітарного режиму. Сама сутність цього режиму, розвиток державної економіки в умовах суворої централізації, контролю та планування, вкрай нераціонального використання наявних ресурсів зрештою призвели до найжорстокішого дефіциту більшості видів матеріальних благ.

Це створювало підстави для вирішення питання про набуття матеріальних благ шляхом розкрадання так званої соціалістичної власності, тобто по суті кримінальної дії. Використовувалися також інші засоби «підвищення рівня власного життя»: спекуляція дефіцитними товарами, махінації при виробництві товарів широкого вжитку тощо. Такі явища були характерними для всього радянського періоду історії України, але в перші роки після закінчення Другої світової війни вони мали свої особливості, пов'язані з повоєнною руйнуванням, падінням промислового та сільськогосподарського виробництва, існуванням карткової системи розподілу продуктів, голодом

1946–1947 рр., наявністю соціальної та психологічної нестабільності суспільства в результаті загибелі й інвалідності мільйонів людей, великою кількістю бездоглядних і безпритульних дітей.

ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРИ. Досліджуване питання певною мірою вивчалось і в радянські часи, але з марксистських методологічних позицій як боротьба з розкраданням соціалістичної власності та спекуляцією. Проте ці роботи втратили своє наукове значення за винятком певного фактичного матеріалу, який сьогодні також має інтерпретуватися інакше. Дослідження цієї проблематики в межах вказаного історичного періоду з нових методологічних позицій активізувалося у 2000-ті рр. Певні аспекти протидії економічній злочинності в перші повоєнні роки знайшли своє висвітлення в дисертаціях М. Лагоші (2000), М. Войцеховського (2001), В. Ворожка (2015), С. Саблука (2017), М. Геруса (2019), О. Пристайко (2021). Зауважимо також, що окремі аспекти цієї тематики аналізуються в монографії І. Біласа (1994) «Репресивно-каральна система в Україні. 1917–1953: суспільно-політичний та історико-правовий аналіз», у науково-популярному нарисі Ю. Смирнова, П. Михайленка, О. Святоцького та М. Ануфрієва (2002) «Міліція України: історичний нарис, портрети, події», у роботі В. Сокурєнка, О. Бандурки та В. Греченка (2017) «Підготовка охоронців правопорядку в Харкові: 100 років історії (1917–2017 рр.)», у монографіях В. Окіпнюка (2019) «Радянські органи державної безпеки в Україні в період панування тоталітарного режиму (1929–1953 рр.)», В. Греченка (2021) «Керівники Харківської міліції/поліції (1918–2021 рр.): історико-правове дослідження», О. Бандурки (2022) «Від генеральних секретарів до міністрів внутрішніх справ», у розділі колективної монографії «Наукові засади держави та права» за участі О. Брусакової та В. Греченка (2022), у статті О. Брусакової та В. Греченка (2022) «Правові засади організації та діяльності міліції УРСР у 1949–1950 рр.», у статті С. Бортника і В. Греченка (2019) «Організація та діяльність міліції Української РСР у 1947 р.: основні аспекти».

Принципова новизна нашої публікації полягає в тому, що вперше комплексно висвітлено основні аспекти діяльності міліції України щодо протидії економічній злочинності в перші повоєнні роки (1946–1949) та фактори, які її зумовлювали.

МЕТА І ЗАВДАННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ. Метою статті є дослідити основні чинники, які спричинили зростання економічної злочинності в перші повоєнні роки (1946–1949), її осно-

вні прояви у промисловості, сільському господарстві та торгівлі, кримінально-правову політику держави щодо цього виду злочинності та діяльність міліції щодо протидії їй. Поставлена мета конкретизується в таких завданнях: виявити основні причини виникнення та існування економічної злочинності у вказаний період; охарактеризувати рівень економічної злочинності в республіці в 1946–1949 рр.; проаналізувати та оцінити заходи, які вживалися Міністерством внутрішніх справ республіки для покращення протидії економічній злочинності.

МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ. Одним із найважливіших принципів методології, на який ми спиралися, був історизм. Використання цього принципу дозволило вивчити історичні події та явища з точки зору того часу, в якому вони відбувалися, та з урахуванням усіх історичних чинників, що впливали на радянське суспільство в 1946–1949 рр. Об'єктивність теж стала важливим принципом методології нашого дослідження. За допомогою використання об'єктивного підходу ми намагалися уникати особистих переконань і ставлення до вивчення історичних подій та явищ.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ДИСКУСІЯ. Одним із головних напрямів діяльності міліції в післявоєнний період (1946–1949) була боротьба з розкраданням соціалістичної власності та спекуляцією, з правопорушеннями, пов'язаними з картковою системою розподілу товарів і продуктів, тощо. Ці та інші завдання покладалися на відділи боротьби з розкраданням соціалістичної власності. У січні 1947 року відділ боротьби з розкраданням соціалістичної власності Головного управління міліції був реорганізований в управління. Воно керувало оперативною, слідчою (до лютого 1948 р.) і профілактичною роботою підпорядкованих органів на таких ділянках, як розкрадання державної власності, спекуляція, контрабанда, фальшування грошей, хабарництво. Спільною постановою Ради Міністрів СРСР і ЦК ВКП(б) від 27 липня 1946 р. та відповідною директивою МВС СРСР органам міліції доручалося вжити заходів щодо посилення боротьби з розкраданням і розбазарюванням хліба. Так, у Миколаївській області в 1946 р. за скупку і перепродаж хлібопродуктів на базарах було затримано 249 осіб. Крім того, у спекулянтів було вилучено 276 000 рублів, 73 361 кг – зерна і муки, масла та інших жирів – 1 410 кг, м'яса і м'ясопродуктів – 1 893 кг, інших продуктів – на 146 700 рублів, промислових товарів – на 374 тис. рублів¹.

¹ ГДА МВС України. Ф. 15. Оп. 1. Спр. 51. Арк. 4.

Складний стан зі злочинністю у сфері боротьби з розкраданням соціалістичної власності виник на початку 1947 р., коли проводилася посівна кампанія. Це пов'язувалось із засухою в 1946 р. та початком голоду в Україні. Тому міліція приділяла особливу увагу попередженню злочинів, які вчинялися безпосередньо під час посівної. Найбільшого поширення набули такі злочини: 1) зловмисне затягування ремонту сільськогосподарських машин на підставі відсутності запасних частин та спеціалістів (це кваліфікувалося як шкідництво); 2) крадіжки зерна під час його транспортування й сівби відповідальними за це особами (вагарями, бригадирами польових бригад, охороною); 3) крадіжки охороною насіння та пального; 4) крадіжки й розбазарювання насіння посадовцями колгоспів, радгоспів, підсобних господарств; 5) крадіжки посівного матеріалу шляхом зменшення норми висіву та крадіжки пального за рахунок безконтрольності за його витратами; 6) крадіжки насіння працівниками баз з подальшим його перепродажем на базарах за спекулятивними цінами; 7) створення надлишків насіння шляхом обважування, зволоження, списування на сушку, збільшення відходів під час сортування. Так, за вчинення аналогічних злочинів у I кварталі 1947 р. органами міліції було притягнуто до відповідальності такі категорії правопорушників: працівники районних партійних організацій – 89 осіб; працівники районних адміністративних органів – 133; працівники колгоспних та радгоспних управлінь – 109; бійці винищувальних загонів, які залучались до проведення посівної кампанії, – 197¹. Необхідно зауважити, що значна кількість злочинів учинялася злочинними групами, метою діяльності яких були грабунки продовольчих складів, баз, зернохосовищ. Так, жителі м. Миколаєва Ващенко, Кучеренко, Короситков, Варяшко, Павлюк, Гіржеєв у ніч з 6 на 7 серпня 1946 р. приїхали вантажною машиною на тік колгоспу ім. 61 Комунара і, погрожуючи зброєю, примусили колгоспників завантажити 25 мішків пшениці, після чого зникли. Продовжуючи злочинну діяльність, 12 вересня цього ж року ця ж група, погрожуючи зброєю, забрала з підсобного господарства судноремонтних майстерень зерна та іншого майна на 9 430 рублів. Для попередження й розкриття злочинів із розкрадання державного та громадського майна органи міліції застосовували нові форми й методи у своїй діяльності, що давало змогу попереджати вчинення злочинів та правопору-

шень проти державної власності: наприклад, залучення до охорони зернохосовищ і токів бригад сприяння міліції, а в західних областях України – груп охорони громадського порядку; перевірка та контроль посадових осіб, які безпосередньо мають доступ до матеріальних цінностей (зерна, насіння, паливо-мастильних матеріалів тощо).

4 червня 1947 р. було видано Указ Президії Верховної Ради СРСР «Про кримінальну відповідальність за розкрадання державного і суспільного майна», який значно посилив покарання за злочини проти державної власності, а надалі саме охороні державної власності, цьому важливому напрямку роботи міліції, вищі державні органи приділяли значну увагу. Проведення грошової реформи у грудні 1947 р. та скасування карткової системи забезпечення населення певною мірою зменшили загальну кількість розглядуваних злочинів, бо завдяки цим заходам зникли такі види злочинів, як спекуляція продовольчими та промтоварними картками, виготовлення фальшивих карток і талонів. Для організації охорони пунктів з обміну грошей у всі області України були відражені керівні співробітники центрального апарату МВС республіки і міліції, а в міста, райони й села – співробітники обласних апаратів (Смирнов та ін., 2002, с. 82). Дещо поліпшилася ситуація з протидією розкраданню державної власності й спекуляції, однак ці явища все ще мали місце.

Так, у м. Умань тоді Київської (а нині Черкаської) області в липні 1949 р. органами міліції було викрито злочинну групу, яка займалася спекуляцією харчової соди. Щоб запобігти затриманню під час перевезення спекулятивних товарів, злочинці пересилали їх з м. Сталіно посылками на ім'я жителів м. Умань П. Антонова та А. Чабан. У подальшому вони реалізовували соду за спекулятивними цінами на ринках. Під час арешту та обшуку в їхніх помешканнях було вилучено 74 кг соди².

Масові розкрадання продукції на державних підприємствах і великі масштаби спекуляції були характерними для того часу. Викрадали м'ясні і молочні продукти, кондитерські, тютюнові, трикотажні, парфумерні вироби, спирт³.

Так, за даними оперативно-слідчої роботи по лінії карного розшуку в Чернігівській області на підставі Указу Президії Верховної Ради СРСР «Про кримінальну відповідальність за розкрадання державного і суспільного майна»

¹ ЦДАГО України. Ф. 1. Оп. 18. Спр. 3650. Арк. 65.

² ГДА МВС України. Ф. 15. Оп. 1. Спр. 51. Арк. 4.

³ Там само. Арк. 6.

в 1948 р. було порушено 536 кримінальних справ та притягнуто до відповідальності 700 осіб. Необхідно зауважити, що більшу частину злочинів, за які були засуджені злочинці на підставі норм Указу, можна розподілити таким чином: за злочини проти особи – вбивство з метою пограбування, розбій (ч. 1 п. 2 і ч. 2 п. 3) порушено 15 кримінальних справ, засуджено 42 особи; за злочини, скоєні проти державного та громадського майна, тобто крадіжки майна з державних об'єктів, вчинені особами, які не мали доступу і не працювали на цих об'єктах (пункти 1–4) порушено 92 справи, засуджено 121 особу; за крадіжки особистого майна громадян, кишенькові крадіжки, крадіжки худоби (п. 1 ч. 2) порушено 339 кримінальних справ, засуджено 547 осіб.

Треба зауважити, що на успішність боротьби зі злочинністю в цьому напрямі, як і в інших, суттєво впливала неуконспектованість особовим складом за штатним розкладом. Так, в Управлінні міліції Львівської області за штатом служба боротьби з розкраданням соціалістичної власності і спекуляцією мала 48 оперативних працівників, зокрема в обласному апараті – 17, у райвідділах МВС – 31 (по одному працівнику на район)¹.

4 червня 1947 р. був також оприлюднений інший Указ Президії Верховної Ради СРСР «Про посилення охорони особистої власності громадян»². Крадіжка, присвоєння, розтрата та інше розкрадання державного майна каралося ув'язненням у виправно-трудовому таборі строком від 7 до 10 років з конфіскацією майна або без неї. Розкрадання колгоспного, кооперативного та іншого суспільного майна каралося ув'язненням у виправно-трудовому таборі строком від п'яти до восьми років з конфіскацією майна або без неї. Ці укази встановлювали таку ієрархію цінностей: державна власність, суспільна власність, особиста власність. Проте й відповідальність за розкрадання державного та суспільного майна регламентувалася різними кримінально-правовими нормами. Відповідальність згідно з відповідним Указом Президії Верховної Ради СРСР «Про кримінальну відповідальність за розкрадання державного і суспільного майна» за розкрадання державного, колгоспного, кооперативного та іншого суспільного майна не диференціювалася залежно від форми розк-

радання. Отже, нерівність у кримінальному законодавстві за розкрадання державного та суспільного майна зберігалась. Таким чином, форми власності продовжували зберігати функцію критерію диференціації кримінальної відповідальності (Греченко, Ярмиш, 2019, с. 38).

У постанові ЦК КП(б)У «Про стан та заходи щодо зміцнення соціалістичної законності і радянського правопорядку в Українській РСР» від 28 січня 1948 р. зазначалося, що органи міліції і після Указу Президії Верховної Ради СРСР «Про кримінальну відповідальність за розкрадання державного та суспільного майна» вкрай слабо ведуть боротьбу з розкрадачами соціалістичної власності. «Органи МВС, – йшлося в постанові, – особливо Сумської, Херсонської, Вінницької, Харківської, Дрогобицької, Станіславської областей, найчастіше ліберально ставляться до злодіїв, шахраїв та спекулянтів, що розкрадають соціалістичну та суспільну власність, не притягуючи їх до відповідальності як ворогів народу. У ряді випадків відділи боротьби з розкраданням соціалістичної власності органів міліції не розкривають системи розкрадань та умов, що сприяють цим злочинам, і не вживають практичних заходів щодо їх запобігання. Тільки цим можна пояснити, що в 1947 році за агентурними даними розкрито та притягнуто до відповідальності лише 16,8 % від загальної кількості залучених шахраїв та злодіїв, які посягали на соціалістичну власність»³.

Рада Міністрів Української РСР 15 березня 1948 р. ухвалила постанову про відшкодування збитків, завданих особами, винними в розкраданні продовольчих і промислових товарів. У ній, зокрема, зазначалося: «Рада Міністрів Союзу РСР постановою від 10 лютого 1948 року № 248: а) встановила, що при розкраданнях і недостачі продовольчих та промислових товарів у державних підприємствах і установах, колгоспних, кооперативних та громадських організаціях, крім притягнення винних до кримінальної відповідальності, з них стягується на користь потерпілих організацій у судовому порядку завдана шкода в розмірі вартості розкрадених або товарів, що не вистачає, за державними роздрібними цінами, накладаючи арешт на їх майно в забезпечення стягнення;

¹ ГДА МВС України. Ф. 15. Оп. 1. Спр. 51. Арк. 6.

² Об усилении охраны личной собственности граждан : Указ Президиума Верховного Совета СССР от 04.06.1947 г. *Ведомости Верховного Совета СССР*. 1947. № 19.

³ Про стан та заходи щодо зміцнення соціалістичної законності і радянського правопорядку в Українській РСР : постанова ЦК КП(б)У від 28.01.1948 // Історія міліції України в документах і матеріалах : у 3 т. / П. П. Михайленко, Я. Ю. Кондратьєв. Київ : Генеза, 1997. Т. 3: 1946–1990. С. 282.

б) зобов'язала директорів підприємств, начальників установ, голів правлінь колгоспів і кооперативних громадських організацій у всіх випадках порушення кримінальних справ про розкрадання та недостачі подавати позови про стягнення з винних шкоди»¹.

Начальник Головного управління міліції А. Леонт'єв, орієнтуючи органи міліції на виконання завдань, у 1949 р. наказував навести порядок в охороні об'єктів соціалістичної власності (більше як 25 % усіх крадіжок становили крадіжки зі складів, магазинів, баз)².

У розвиток постанови Ради Міністрів УРСР МВС УРСР 8 лютого 1949 р. видало цілком таємну директиву начальникам обласних міських управлінь міліції щодо прискорення розслідування справ про розтрату й розкрадання в торговельних організаціях, де було зазначено, що в провадженні органів міліції Української РСР перебуває велика кількість справ про розтрати і розкрадання в торговельних організаціях, за якими не проведено своєчасне розслідування. Так, в органах міліції Тернопільської області на 1 січня 1949 р. було 26 справ про розтрати та розкрадання в торговельних організаціях, за якими більше шести місяців не проводилося жодних слідчих дій; в органах міліції Дніпропетровської області – 14, Ізмаїльській – 13, Харківській та Рівненській по 9 справ, які понад шість місяців «лежали без руху». Користуючись цим, злочинці ухилялися від відповідальності, часом ховалися і залишалися безкарними. В органах міліції Дрогобицької області в 1948 р. було припинено розслідування за нерозшуком злочинців у 22 справах, Чернівецької – 20 та Станіславської – 19. Таке саме становище мало місце й в інших областях. Наприклад, 18 червня 1948 р. начальник відділення зв'язку Добропільського району Сталінської області Коротун заволодів 110 тис. рублів державних грошей та втік.

Про цей факт Управління міліції МВС УРСР повідомило всі органи міліції республіки. Проте Управлінням міліції Ворошиловградської області необхідних заходів для розшуку Коротуна не було вжито, завдяки чому йому вдалося влаштуватися на роботу на по-

саду бухгалтера в контору заводу ім. Карла Маркса Попаснянського району, а 24 грудня 1948 р. Коротун за злочинною змовою з касиром заводу Лютнер отримали з місцевого відділення Держбанку 105 тис. рублів і, заволодівши ними, зникли. Коротун не був своєчасно виявлений та заарештований внаслідок злочинно-халатного ставлення до своїх обов'язків начальника паспортного столу відділення міліції Попаснянського району Сидорова та начальника військово-облікового столу Герасименка, які не направили до кущового адресного бюро сторожових листків на Коротуна та не внесли його у свою картотеку. Завідувач магазину № 208 Печерського району м Києва Волков здійснив розтрату в сумі 4 тис. рублів. Коли розтрата була виявлена, він узяв із каси магазину добову виручку в розмірі 56 843 рублі та втік. Управлінням міліції м. Києва дієвих заходів щодо розшуку та затримання Волкова не вжило й лише внаслідок втручання Управління міліції МВС УРСР злочинця було встановлено та заарештовано у м. Вінниця.

Агентурно-оперативна та профілактична робота в торговельних організаціях проводиться, як зазначалося в директиві, погано. Про це свідчить, наприклад, те, що протягом III кварталу 1948 р. в системі споживчої кооперації за участю агентури органами міліції Ворошиловградської, Дніпропетровської, Херсонської та інших областей не було розкрито жодної справи, тоді як за той же період контрольно-ревізійними заходами у споживчій кооперації цих областей було виявлено від 70 до 90 випадків розтрат і розкрадань на загальну суму понад 1,5 млн рублів.

Міністр МВС вимагав: «1. Вжити рішучих заходів до докорінного поліпшення якості розслідування у справах про розтрати та розкрадання в торговельних організаціях. 2. Про всі факти необґрунтованого припинення справ про розтрати та розкрадання в торговельних організаціях органами прокуратури та судами або винесення м'яких вироків негайно повідомляти в УМ МВС УРСР та одночасно робити відповідні подання до вищих прокурорських інстанцій. 3. У всіх розшукових справах на розтратників та розкрадачів розробити плани заходів щодо активізації розшуку й забезпечення затримання злочинців. 4. При чергових зустрічах відповідно проінструктувати агентуру, звернувши її увагу на розкриття розтрат і розкрадань у торговельних організаціях і виявлення злочинців, що зникли. 5. До 1 квітня 1949 р. перевірити через агентуру та інші негласні можливості, а також за оперативними обліками всіх матеріально-відповідальних

¹ Про відшкодування збитків, завданих особами, винними в розкраданні продовольчих і промислових товарів : постанова Ради Міністрів УРСР від 15.03.1948 // Історія міліції України в документах і матеріалах : у 3 т. / П. П. Михайленко, Я. Ю. Кондратьєв. Київ : Генеза, 1997. Т. 3: 1946–1990. С. 392.

² ГДА МВС України. Ф. 15. Оп. 1. Спр. 51. Арк. 3.

осіб, які працюють у торговельних організаціях. Скомпрометованих і тих, хто не вселяє довіри, від роботи усунути. 6. У лютому та березні 1949 р. організувати та провести перевірку всіх баз, складів та магазинів щодо стану охорони та збереження товарно-матеріальних цінностей, з обов'язковим зняттям при цьому натуральних залишків. Одночасно перевіряти своєчасність здачі грошових сум (щодобової виручки) до відповідних відділень державного банку, а також правильність видачі авансів підзвітним особам та своєчасність витребування від них звітів. 7. Оперативних працівників органів міліції, які проявили себе в боротьбі з розтратниками, розкрадачами та у справі розшуку злочинців, що зникли, всіляко заохочувати, а осіб, які ставляться до цього безвідповідально, – карати»¹.

Але очевидно, що цих заходів було недостатньо, тому рівно за місяць, 8 березня 1949 р., Міністр внутрішніх справ УРСР Т. Строкач видав нову, теж цілком таємну директиву начальникам обласних міських управлінь міліції щодо активізації боротьби з розкраданням соціалістичної власності та спекуляцією. Міністр пропонував: «1. У місячний термін переглянути кадри ВБРСВ, замінити всіх працівників, нездатних за своїми політичними та діловими якостями забезпечити виконання завдань боротьби з розкрадачами соціалістичного майна. Підібрати та направити на роботу в апарати ВБРСВ найкращих, грамотних, культурних та чесних співробітників ВББ та інших оперативно-чекістських відділів УМВС, які мали б не лише юридичне, а й моральне право бути допущеними до виконання відповідальних обов'язків працівника ВБРСВ. 2. Вивести із загального штату оперскладу міських, районних відділів та відділень міліції посади старших оперуповноважених та оперуповноважених у боротьбі з розкраданнями соціалістичної власності та категорично заборонити їхнє хоча б і тимчасове використання на роботі, яка не має безпосередньо відношення до прямих обов'язків. 3. Основну увагу апаратів ВБРСВ звернути на організацію глибокої агентурної розробки злочинного елемента, що проник у заготівельно-збутові, постачальні, торговельні, кооперативні та інші господарські організації, що провадять свою діяльність в обласних центрах та інших містах. Головним завданням вважати виявлення та викриття великих організованих груп хижаків [так у тексті директиви. – А. Г.]. 4. Організувати та вжити агентурно-оперативних заходів щодо

ліквідації спекуляцій. Забезпечити повне розкриття їхніх злочинних зв'язків з працівниками баз, складів та торговельних точок. 5. Повсякденно вести рішучу боротьбу з обважуванням та обмірюванням споживачів у системі торговельних організацій, а також з різного виду шахрайствами в комунально-побутових підприємствах (бані, пральні, перукарні). 6. Активізувати профілактичну роботу, встановлюючи через агентуру причини, які сприяють розкраданням, розтратам та втратам. 7. Не залишати без своєчасного реагування жодного агентурного або гласного сигналу про втрати, розтрати, розкрадання та спекуляцію, вживаючи відповідних заходів. Оперпрацівників, які виявляють бездіяльність у реалізації матеріалів, що надходять, притягувати до суворої відповідальності. 8. Виходячи з місцевих умов та обліку оперативної обстановки, що склалася, розробити по всіх міськрайорганах ретельно продумані плани заходів щодо набуття кваліфікованої агентури на об'єктах, де найбільш поширені розкрадання, розтрати та інші злочини. Визначити головні об'єкти роботи ВБРСВ на місяць і квартал та завдавати завершених оперативних ударів по злочинному елементу, що проник на ці об'єкти. 9. Начальники УМВС зобов'язані особисто та повсякденно контролювати роботу ВБРСВ. Забезпечити ВБРСВ транспортом, відповідними службовими приміщеннями, обладнавши їх у місячний термін усім необхідним»².

Нові заходи щодо протидії економічній злочинності були запропоновані МВС республіки ще через місяць. Така інтенсивність заходів свідчить про те, що Міністерство серйозно взялося за покращення діяльності органів міліції щодо боротьби проти розкрадів державної власності, валютників та спекулянтів. Очевидно, що це також може бути пов'язано з тим, що попередні заходи, які були оголошені відповідно два місяці і місяць тому, не дали швидких та задовільних результатів.

Тому 19 квітня 1949 р. начальникам УМВС Київської, Харківської, Одеської, Львівської, Дніпропетровської, Чернівецької та Рівненської областей було спрямоване цілком таємне розпорядження МВС УРСР «Про заходи щодо підготовки проведення одночасної операції арешту спекулянтів валютними цінностями у містах Київ, Харків, Львів, Одеса, Дніпропетровськ, Чернівці та Рівне». У розпорядженні йшлося, що матеріали, які надходять до МВС СРСР та МВС УРСР, свідчать про широко розвинену спекуляцію валютними цінностями у

¹ ГДА СБУ. Ф. 16. Спр. 152. Арк. 14–18.

² ГДА СБУ. Ф. 16. Спр. 152. Арк. 26–29.

містах Львів, Харків, Чернівці, Дніпропетровськ та Рівне, де жодної роботи щодо боротьби із цим видом злочинності не провадиться й злочинці почуваються вільно. У Києві та Одесі агентурно-оперативна робота по боротьбі зі спекуляцією валютними цінностями проводиться не повсякденно, не систематично, а кампаніями і останнім часом зовсім припинилася. Тим часом у цих містах все ще існує значна кількість валютників, функціонує «чорна біржа» й спекуляція валютними цінностями здійснюється в широких масштабах. Як встановлено, спекулянти валютними цінностями, що діють у всіх зазначених вище містах, підтримують між собою злочинні зв'язки, які також поширюються і на інші міста СРСР. З метою ліквідації злочинної діяльності спекулянтів валютними цінностями Міністр вимагав: «Начальникам Управлінь МВС вищезгаданих областей створити під керівництвом своїх заступників по міліції спеціальні оперативні групи з числа кращих працівників ВВРСВ, яких зобов'язати: 1. Переглянути та перевірити всі чинні та архівні оперативні обліки на спекулянтів валютними цінностями. 2. Розгорнути агентурну роботу з розкриття ще не виявлених спекулянтів валютними цінностями та включити їх до активної розробки. 3. Під кожного підоблікованого, а також нововиявленого злочинця, підвести агентуру, що має реальні можливості до їхньої розробки, а за відсутності такої агентури негайно набути її. Для припинення можливої дезінформації і дворушництва цю агентуру й матеріали, які надходять від неї, перевіряти ще раз через контрольні можливості. 4. На всіх підоблікованих та нововиявлених спекулянтів валютними цінностями зробити установки, у необхідних випадках надіслати відповідні орієнтування та запити й встановлювати зовнішнє спостереження. 5. За матеріалами, отриманими від агентури та інших джерел, без санкції УМ МВС УРСР жодних затримань та операцій не проводити»¹.

Знову за місяць були намічені нові заходи щодо протидії економічній злочинності вже в системі комунального обслуговування населення. Це свідчить про прагнення керівництва міліції розширити фронт боротьби зі злочинністю в народному господарстві. МВС УРСР 25 травня 1949 р. знову спрямувало цілком таємну директиву начальникам обласних міських управлінь міліції «Про заходи щодо посилення боротьби зі злочинами в системі комунально-побутового обслуговування населення». У ній

зазначалося, що Управління міліції МВС УРСР має у своєму розпорядженні матеріали про те, що в низці підприємств комунально-побутового обслуговування населення системи Міністерства комунального господарства УРСР (банно-пральні комбінати «Американки», перукарські, трамвайно-тролейбусні управління, фотографії, ремонтні майстерні та ін.) відбувалися значні зловживання, розкрадання соціалістичної власності, розтрати, обман та обрахування споживачів. Розкриті справи свідчили про наявність великої «засміченості» злочинним та підозрілим елементом окремих підприємств цієї системи. За офіційними даними, розкрадання та розтрати відбувалися на об'єктах комунально-побутового обслуговування переважно в обласних центрах та великих містах УРСР. Особливо поширеними розкрадання та розтрати були в Тернопільській області – 511 тис. рублів, Харківській – 539 тис. рублів, Полтавській – 398 тис. рублів, Ворошиловградській – 332,3 тис. рублів, Сталінській – 300,4 тис. рублів, Одеській – 227,3 тис. рублів, Дніпропетровській – 177 тис. рублів. Злочинці практикували такі методи розкрадань: 1) повторний продаж використаних квитків, талонів у тролейбусах, автобусах, лазнях, парках культури та відпочинку тощо; 2) заниження норм витрачання сировини на виготовлену одиницю виробу; 3) приписка в робочих нарядах, табелях невиконаної роботи; 4) завищення цін; 5) обрахування споживачів.

Аналіз проведених у I кварталі 1949 р. кримінальних справ підтверджував, що вчинення злочинів у системі комунального господарства сприяли: недостатня перевірка осіб, які обіймають матеріально-відповідальні посади; відсутність або недостатній контроль із боку керівництва вищих організацій за діяльністю підвідомчих об'єктів; злочинний зв'язок рахунково-бухгалтерського апарату з касирами, контролерами та матеріально-відповідальними й працівниками комунально-побутового обслуговування, поверхневе проведення бухгалтерських відомчих ревізій тощо. Так, наприклад, у грудні 1948 р. Управлінням міліції м. Одеса внаслідок реалізації агентурної справи «Мочалка» було викрито систему повторного продажу квитків у 10-ти лазнях. У справі заарештовано та притягнуто до кримінальної відповідальності 20 осіб. Слідством було встановлено, що повторний продаж квитків злочинці практикували з 1944 р. та розкрали значну суму державних коштів. Характерно, що до розкриття цього виду злочинності виручка лазень, що перевірялися, становила 302 561 рубль, а після арешту злочинців щомісячна сума виручки в

¹ ГДА СБУ. Ф. 16. Спр. 152. Арк. 129–132.

середньому становила 477 450 рублів. Таким чином, щомісяця злочинці розкрадали близько 115 тис. рублів державних коштів. Вказану злочинну групу очолював директор банно-прального комбінату І. Дегтярев, який щотижня отримував від завідувачів лазнями та касирів суму в розмірі від 700 до 2 000 рублів як хабар. Кондуктори одеського облавтотресту М. Поманська, О. Красильнікова, водії автобусів Г. Матвієнко, В. Лібермах практикували повторний, причому за завищеними цінами, продаж квитків. При особистому обшуку в Поманської та Красильнікової виявлено та вилучено 100 квитків уже використаних та приготованих для повторного продажу. Крім цього, слідством встановлено, що Поманська та Красильнікова, перебуваючи в злочинному зв'язку з касиром облавтотресту м. Одеса А. Артасевичем, отримували від нього квитки, не зареєстровані в облфінвідділі та облавтотресті, продавали їх пасажиром, а гроші привласнювали та ділили між собою. Управлінням міліції Ізмаїльської області внаслідок реалізації агентурної справи «Будівельники» заарештовані та віддані під суд: начальник Белгород-Дністровського міськжитлоуправління М. Грищенко, старший бухгалтер М. Паппас, інспектор С. Слободенюк, касир М. Кушнаренко та інші, які розкрали будівельних матеріалів та готівки на суму понад 50 тис. рублів, за що були засуджені на різні терміни позбавлення волі.

У лютому 1949 р. під час проведення документальної ревізії в райкомунгоспвідділі Біловодського району Ворошиловградської області покінчив життя самогубством завідувач райкомунгоспом І. Смольний, який у своїй посмертній записці вказав: «Прошу нікого не звинувачувати в моїй смерті, винний лише ревізор, який робив ревізію в комунгоспі». Ревізією було виявлено значні зловживання та присвоєння державних коштів.

Управлінням міліції Житомирської області було заарештовано та віддано під суд завідувача цехом шевської артілі «Працівник», мешканця м. Житомир Бика, який у процесі роботи систематично зменшував норми розкорою для виготовлення взуття, тим самим створював надлишки шкіртовару, викрадаючи їх. Обшуком у нього на квартирі було виявлено та вилучено шкіртоварів на суму 50 тис. рублів, грошей – 14 тис. рублів та золота царського карбування – 75 рублів.

Ці приклади свідчили про «засмічення» апарату та наявність великих розкрадань на об'єктах комунально-побутового обслуговування. У директиві вказувалося, що «засміченість» системи Міністерства комунального

господарства Української РСР злочинним елементом та її злочинна діяльність є наслідком слабкої агентурно-оперативної роботи органів міліції. З метою завдання «оперативного удару по злочинному елементу», що проник на роботу на об'єкти комунально-побутового обслуговування, директива пропонувала: «1. негайно уточнити та взяти на облік усі основні підприємства та організації комунально-побутового обслуговування населення та агентурно їх обслужити. 2. Переглянути наявність агентурно-інформаційної мережі на об'єктах комунального господарства та визначити, на яких об'єктах потрібно додатково завербувати осіб з числа тих, які мають можливість розробляти злочинний елемент та розкривати злочини. 3. Практикувати прискорені зустрічі з агентурою, від якої отримано первинні повідомлення про наявність злочинів, та давати їм інструктивні завдання, спрямовані на викриття злочинців. 4. Завести літерні справи на основні об'єкти комунально-побутового обслуговування та перевірити по першому спецвідділу МВС усіх осіб, які мають відношення до товарно-матеріальних цінностей і раніше засуджувалися, від посади їх усунути. 5. Вжити заходів щодо виявлення злочинних зв'язків між окремими керівними працівниками артілей, майстерень з перукарями, кравцями, шевцями, білетерами та іншими, що проявляються в отриманні від них хабара за надання роботи, «жвавих» місць. 6. Під час реалізації агентурних розробок та ведення розслідування звертати особливу увагу на всебічне юридичне оформлення документації про злочинну діяльність осіб, які проходять за агентурними та слідчими матеріалами, та вживати всіх заходів до вилучення в злочинців речових доказів та цінностей, набутих злочинним шляхом»¹.

Як бачимо, найбільша кількість справ, що розслідувалися міліцією, стосувалася розкрадання соціалістичної власності.

Питання розкрадання державної власності й спекуляції розглядалися на засіданнях місцевих керівних органів. Так, на бюро Львівського обкому партії у квітні 1949 р. робота міліції на цій ділянці була визнана незадовільною. Після цього органами міліції було перевірено низку об'єктів та матеріально-відповідальних осіб. У результаті перевірки було звільнено з роботи 11 осіб і проти трьох було порушено кримінальні справи. Однак і після цих заходів стан справ на цій ділянці протидії злочинності відчутно не поліпшився.

¹ ГДА СБУ. Ф. 16. Спр. 152. Арк. 32–39.

Таблиця 1

Рух справ за видами злочинів у Чернівецькій області в 1948 і 1949 рр.¹

Назва справи	IV квартал 1948 р.				IV квартал 1949 р.			
	Слідчі прокуратури	Міліція	Всього	Притягнено	Слідчі прокуратури	Міліція	Всього	Притягнено
Розкрадання соціалістичної власності	92	49	141	224	74	24	98	108
Спекуляція	39	2	41	53	17	3	20	23
Обмірювання та обважування	0	2	2	2	3	4	7	8
Порушення правил торгівлі	100	21	121	174	59	20	79	111
Всього	231	74	305	453	151	51	204	250

Як бачимо, найбільша кількість справ, що розслідувалися міліцією, стосувалася розкрадання соціалістичної власності.

Питання розкрадання державної власності й спекуляції розглядалися на засіданнях місцевих керівних органів. Так, на бюро Львівського обкому партії у квітні 1949 р. робота міліції на цій ділянці була визнана незадовільною. Після цього органами міліції було перевірено низку об'єктів та матеріально-відповідальних осіб. У результаті перевірки було звільнено з роботи 11 осіб і проти трьох було порушено кримінальні справи. Однак і після цих заходів стан справ на цій ділянці протидії злочинності відчутно не поліпшився.

ВИСНОВКИ. Отже, у перші повоєнні роки (1946–1949) рівень економічної злочинності був доволі високим. Її основними проявами були розкрадання соціалістичної власності, спекуляція, хабарництво. Економіка тоталітарної радянської держави з її надмірною централізацією та відсутністю матеріальної

зацікавленості працівників у результатах своєї праці не могла забезпечити відповідний запитах населення рівень споживання товарів широкого вжитку, що штовхало частину населення на шлях «самозабезпечення» за допомогою розкрадання державної власності та вчинення інших злочинів. На криміногенну ситуацію також істотно впливала повоєнна розруха з різким падінням виробництва товарів та голод 1946–1947 рр. Упродовж досліджуваного періоду керівництво МВС республіки неодноразово розглядало питання про поліпшення ситуації з протидією економічній злочинності, періодично видавало відповідні накази та директиви, де вимагало розширити агентурно-інформаційну мережу в торговельних організаціях, активізувати її роботу, систематично перевіряти кадровий склад цих закладів, рішуче позбуватися працівників, що дискредитували себе. Але попри це, стан справ на цій ділянці протидії злочинності у вказаний період суттєво не поліпшився.

СПИСОК БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОСИЛАНЬ

1. Бандурка О. М. Від генеральних секретарів до міністрів внутрішніх справ. Харків : Майдан, 2022. 544 с.
2. Білас І. Г. Репресивно-каральна система в Україні. 1917–1953: суспільно-політичний та історико-правовий аналіз : у 2 кн. Київ : Либідь ; Військо України, 1994. Кн. 2. 686 с.
3. Бортник О. М., Греченко В. А. Організація та діяльність міліції Української РСР у 1947 р.: основні аспекти. *Правові горизонти*. 2019. Вип. 17 (30). С. 7–13. DOI: <https://doi.org/10.21272/legalhorizons.2019.i17.p7>.

¹ Доповідна записка про результати перевірки роботи органів прокуратури та міліції щодо боротьби з розкраданнями і крадіжками соціалістичної власності та спекуляції в Чернівецькій області // Історія міліції України в документах і матеріалах : у 3 т. / П. П. Михайленко, Я. Ю. Кондратьєв. Київ : Генеза, 1997. Т. 3: 1946–1990. С. 394.

4. Брусакова О. В., Греченко В. А. Правові засади організації та діяльності міліції УРСР у 1949–1950 рр. *Право і безпека*. 2022. № 2 (85). С. 121–130. DOI: <https://doi.org/10.32631/pb.2022.2.11>.
5. Войцеховський М. М. Правові основи організації та діяльності міліції України у повоєнний період (1946–1953 рр.) : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Харків, 2001. 176 с.
6. Ворошко В. П. Становлення та розвиток системи захисту державних секретів у радянській Україні (1919–1954 рр.) : дис. ... канд. іст. наук : 07.00.01. Переяслав-Хмельницький, 2015. 232 с.
7. Герус М. М. Кримінальне судочинство в УРСР у післявоєнний період (1945–1958 рр.) : історико-правове дослідження : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.01. Харків, 2019. 272 с.
8. Греченко В. А., Ярмиш О. Н. Організація та діяльність міліції в 1951 р. *Наука і правоохорона*. 2019. № 2 (44). С. 33–44. DOI: <https://doi.org/10.36486/np.2019.2.03>.
9. Керівники Харківської міліції/поліції (1918–2021 рр.) : історико-правове дослідження / за заг. ред. В. А. Греченка. Харків : Майдан, 2021. 402 с.
10. Лагоша М. М. Міліція України в 1945–1953 рр. : автореф. дис. ... канд. іст. наук : 07.00.01. Донецьк, 2000. 24 с.
11. Окіпнюк В. Т. Радянські органи державної безпеки в Україні в період панування тоталітарного режиму (1929–1953 рр.) : монографія. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2019. 416 с.
12. Пристайко О. В. НКВС-МВС УРСР (1934–1954 рр.) : структурна побудова та функції (історико-правове дослідження) : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.01. Київ, 2021. 272 с.
13. Саблук С. А. Кримінально-правовий контроль за злочинністю в Україні у 1922–1960 рр. : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.01. Київ, 2017. 476 с.
14. Смирнов Ю. О., Михайленко П. П., Святоцький О. Д., Ануфрієв М. І. Міліція України: історичний нарис, портрети, події : наук.-попул. вид. / за заг. ред. Ю. О. Смирнова. Київ : Ін Юре, 2002. 798 с.
15. Сокурєнко В. В., Бандурка О. М., Греченко В. А. Підготовка охоронців правопорядку в Харкові: 100 років історії (1917–2017 рр.) : до 100-річчя подій Української революції. Харків : Золота миля, 2017. 496 с.
16. Brusakova O., Grechenko V. Combating crime in Ukraine after the Second World War (1946–1948) // *Scientific Foundations of State and Law : monograph* / M. Bezdolnyi, V. Bondar, S. Dereviankin et al. Boston : Primedia eLaunch, 2022. Pp. 147–164. DOI: <https://doi.org/10.46299/ISG.2022.MONO.LEGAL.2.6.1>.

Надійшла до редакції: 31.06.2023

Прийнята до опублікування: 03.08.2023

REFERENCES

1. Bandurka, O. M. (2022). *From general secretaries to Ministers of Internal Affairs*. Maidan.
2. Bilas, I. H. (1994). *Repressive and punitive system in Ukraine. 1917–1953: Socio-political and historical-legal analysis* (Book 2). Lybid; Army of Ukraine.
3. Bortnyk, O. M., & Grechenko, V. A. (2019). Organization and activity of militia in the Ukrainian SSR in 1947: basic aspects. *Legal Horizons*, 17(30), 7–13. <https://doi.org/10.21272/legalhorizons.2019.i17.p7>.
4. Brusakova, O. V., & Grechenko, V. A. (2022). Legal foundations of the organization and activity of the Ukrainian SSR police in 1949–1950s. *Law and Safety*, 2(85), 121–130. <https://doi.org/10.32631/pb.2022.2.11>.
5. Brusakova, O., & Grechenko, V. (2022). Combating crime in Ukraine after the Second World War (1946–1948). In M. Bezdolnyi, V. Bondar, S. Dereviankin et al., *Scientific Foundations of State and Law* (pp. 147–164). Primedia eLaunch.
6. Grechenko, V. A. (Ed.). (2021). *Leaders of the Kharkiv militia/police (1918–2021): historical and legal research*. Maidan.
7. Grechenko, V. A., & Yarmysh, O. N. (2019). Organization and activities of the Ukrainian SSR militia in 1951. *Nauka i pravoohorona*, 2(44), 33–44. <https://doi.org/10.36486/np.2019.2.03>.
8. Herus, M. M. (2019). *Criminal justice in the Ukrainian SSR in the post-war period (1945–1958): historical and legal research* [Doctoral dissertation, Kharkiv National University of Internal Affairs].
9. Lahosha, M. M. (2000). *Militia of Ukraine in 1945–1953* [Candidate thesis, Donetsk State University].
10. Okipniuk, V. T. (2019). *Soviet state security agencies in Ukraine during the reign of the totalitarian regime (1929–1953)*. OLDI-PLUS.
11. Prystaiko, O. V. (2021). *PCIA-MIA of the Ukrainian SSR (1934–1954): structural construction and functions (historical and legal research)* [Doctoral dissertation, National Academy of Internal Affairs].
12. Sabluk, S. A. (2017). *Criminal and legal control of crime in Ukraine in 1922–1960* [Doctoral dissertation, Kyiv National Academy of Internal Affairs].
13. Smirnov, Yu. O., Mykhailenko, P. P., Sviatotskyi, O. D., & Anufriev, M. I. (2002). *Militia of Ukraine: historical sketch, portraits, events* (Yu. O. Smirnov, Ed.). In Yure.

14. Sokurenko, V. V., Bandurka, O. M., & Grechenko, V. A. (2017). *Training of law enforcement officers in Kharkiv: 100 years of history (1917–2017): to the 100th anniversary of the events of the Ukrainian Revolution*. Golden Mile.

15. Voitsekhovskiy, M. M. (2001). *Legal foundations of the organization and activity of the militia of Ukraine in the post-war period (1946–1953)* [Candidate dissertation, Kharkiv National University of Internal Affairs].

16. Vorozhko, V. P. (2015). *Formation and development of the system of protection of state secrets in Soviet Ukraine (1919–1954)* [Candidate dissertation, Pereiaslav-Khmelnitskyi Hryhorii Skovoroda State Pedagogical University].

Received the editorial office: 31 June 2023

Accepted for publication: 3 August 2023

VOLODYMYR ANATOLIIOVYCH GRECHENKO,

*Doctor of Historical Sciences, Professor,
Honored Education Worker of Ukraine,
Kharkiv National University of Internal Affairs,
Department of Social and Humanitarian Disciplines;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6046-0178>,
e-mail: grechenko18@gmail.com*

COMBATING ECONOMIC CRIME IN UKRAINE IN 1946–1949

The author examines the topical and insufficiently researched in historical and legal science issue of the causes and manifestations of economic crime in Ukraine in the first post-war years (1946–1949) and the main aspects of police activity in combating these types of crimes. The departments for combating theft of socialist property and speculation were responsible for combating economic crime. In 1947, the Department for combating the theft of socialist property of the Main Police Department was reorganised into the Administration. Taking advantage of the consumer goods shortage, which reached its peak in the first post-war years (1946–1949), and the circumstances created by the famine of 1946–1947, criminals stole grain, robbed food and industrial warehouses, and resold goods at inflated prices (speculation). The situation with economic crime was particularly difficult in early 1947, when the sowing campaign was underway. The most common crimes were the following: 1) maliciously delaying the repair of agricultural machinery, allegedly due to the lack of spare parts and specialists; 2) theft of grain during its transportation and sowing by persons responsible for this (weighers, field crew leaders, guards); 3) theft of seeds and fuel by security guards; 4) theft and embezzlement of seeds by officials of collective and state farms and subsidiary farms; 5) theft of seed by reducing the seeding rate and theft of fuel due to lack of control over its consumption; 6) theft of seeds by employees of storage facilities with their subsequent resale at markets at speculative prices; 7) creation of surplus seeds by weighing, moistening, writing off for drying, and increasing waste during sorting. The monetary reform in December 1947 and the abolition of the ration card system reduced the overall number of crimes related to the theft of socialist property to a certain extent, as these measures eliminated such crimes as speculation in food and commodity cards and the production of counterfeit cards and food coupons. In order to improve the situation, the Ministry of Internal Affairs demanded that work on the theft of socialist property be intensified on the ground, and that more active agent work be carried out in this area.

Key words: *Ukraine, 1946–1949, Ministry of Internal Affairs, police, economic crime, embezzlement, speculation, bribery.*

Цитування (ДСТУ 8302:2015): Греченко В. А. Протидія економічній злочинності в Україні в 1946–1949 рр. *Право і безпека*. 2023. № 4 (91). С. 9–19. DOI: <https://doi.org/10.32631/pb.2023.4.01>.

Citation (APA): Grechenko, V. A. (2023). Combating economic crime in Ukraine in 1946–1949. *Law and Safety*, 4(91), 9–19. <https://doi.org/10.32631/pb.2023.4.01>.